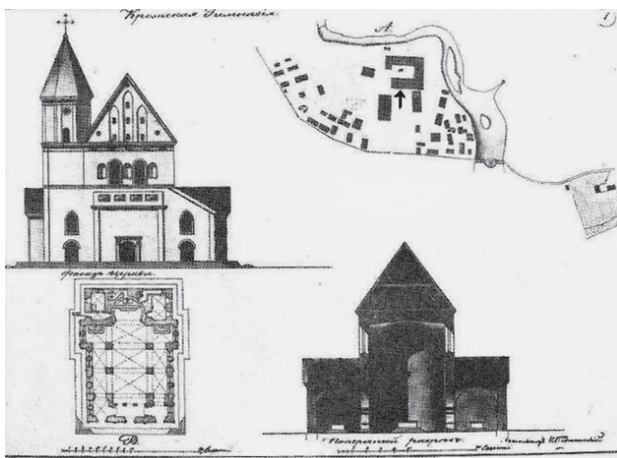

1827–1829 m. K. Podčiaišinskio iniciatyva sudaryti Kražių gimnazijos apmatavimo brėžiniai (CVIAP f. 733, ap. 96, b 20, l. 2)

1827–1829 m. K. Podčiaišinskio iniciatyva sudaryti Kražių bažnyčios apmatavimo brėžiniai (CVIAP f. 733, ap. 96, b 20, l. 1)

(Atkelta iš 51 p.)

kevičiui skirtoje poemoje-panegirikoje „Nuolanki padėka“ M. K. Sarbievijus apdainavo ne tik šio didžio vyro nuopelnus Kražiams, bet ir vietovės gamtą, vandenį bei miškus, Medžiokalnį. Panegirika buvo atlikta 1621 m., šventinant jėzuitų bažnyčios kertinį akmenį.

Ne mažesnę įtaką kražiškių dvasinės kultūros raidai padarė 1661–1665 m. kolegijai vadovavęs filosofas ir poetas, muzikologijos pradininkas Lietuvoje, retorikos vadovėlio autorius Žygimantas Liauksminas.

Jėzuitų bažnyčios statyba vyko ilgai. Darbus pertraukė 1655–1660 m. karas. Vienuoliai ir kolegijos mokiniai iš pradžių melsdavosi parapijos bažnyčioje, vėliau – ir įrengtoje vienuolyno koplyčioje. Ne visai užbaigta (be vieno bokšto) jėzuitų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia buvo pašventinta 1689 metais. Miestelio panoramoje iš tolo švietė aukštas dvišlaitis šios bažnyčios stogas, santūrių formų bokštas, kurio viršutinis tarpnis buvo aštuonkampis, užsibaigiantis smailia viršūne. Bažnyčios išorėje vyravo gotikos ir renesanso stilių formos, suteikiančios pastatui veržlumo, kilimo aukštyn įspūdį. Trys siauros aukštos nišos lygiame trikampiam frontone pabrėžė pastato formų vertikales.

Vienuolyno-kolegijos kompleksas galerija buvo sujungtas su bažnyčia. Aplink ją buvo pastatyta keletas naujų pastatų. Iškilio bendrabutis, skirtas neturtingiems mokiniams (bursa), kuriame gyveno ir išlaikymą gaudavo apie 26 moksleiviai, konviktas-mokykla su gyvenimui skirtais kambariais, pagalbiniai statiniai, skirti tarnams, ūkio sektoriui. Kolegija-vienuolynas tuo laiku buvo aptvertas tvora, iš aikštės pusės į ją vedė puošnūs vartai.

Šioje kolegijoje beveik du šimtus metų veikė visame krašte garsus mokyklinis teatras, buvo sukaupta gausi biblioteka.

Algimantas Miškinis rašo, kad vienuolynas-kolegija buvo bene svarbiausias Kražius ugdantis veiksnys [4, 233], daugelis miestelio amatininkų dirbo užsakovams iš jėzuitų komplekso. Kolegijos studentai miestelyje jautė savo išskirtinę padėtį, kartais neengdavo ją ir piktnaudžiauti. Pagal miestelėnų skundus 1739 m. Kražių savininkas Mikalojus Faustinas Radvila sudarė komisiją, kuri tyrė studentų padarytas aibes (buvo išardytas aikštės ir gatvių grindinys, nugriautos kelios krautuvės, perkelta kolegijos tvora ir taip padidintas jos sklypas) [4, 235].

KETURIOS BAŽNYČIOS IR TRYS VIENUOLYNAI

Laikotarpiu, kai buvo statoma Kražių jėzuitų vienuolyno-kolegijos bažnyčia, miestelyje buvo statomos dar dvi bažnyčios.

1638 m. sudegė Krežių parapiinė bažnyčia, tad imtasi ją atstatyti. Nors ji buvo medinė, tai būta didelės ir gražios šventovės. Kaip rašo M. Valančius, klebonas Mykolas Borkauskis 1639 m. pastatė naują parapiinę bažnyčią ir jai užsakė didžiausius „ant visų Žemaičių varpus“, kurie svėrė 6 800, 3 600, 1 600 ir 800 svarų [7, 121]. Tokių mažoje varpinėje nesutalpinsi. Bažnyčios didįjį altorių puošė kolonos, skulptūros, paveikslai.

Kitame Kražantės krante, pietryčių pusėje, gerokai nuo miestelio, buvo pradėtas statyti naujas vienuolynas. 1641 m. miestelyje buvo įkurdintos pirmosios septynios iš Vilniaus atvežtos vienuolės benediktinės. Tarp Kražantės ir kelio į Nemakščius joms buvo pastatytas medinis vienuolyno namas ir bažnyčia. Anot M. Valan-

Iš kairės: L. Kiliano vario raižinys „Kražių pilies statytojo Mikalojaus Kristupo Radvilos portretas“. Iliustracija iš knygos „Senoji Lietuvos grafika“. Vilnius, 1995; M. K. Sarbievijaus poezijos rinktinės „Lemties žaidimai“ (*Ludi Fortunae Lyrica Selecta*, 1632, graviūra sukurta pagal P. Rubenso piešinį). Iliustracija iš knygos Jurginis J., Lukšaitė I., *Lietuvos kultūros istorijos bruožai*, Vilnius, 1981, p.324

čiaus, geradėjas Chrizostomas Valadkevičius seserims užrašė Dirvėnų kaimą, o 1710 m., krašte siaučiant marui, jos dar įsigijo (uždirbo) Pogiškių dvarelį. Jos ne tik garbindavo Dievą, bet ir mokydavo mergaites rašto bei gramatikos. Didžiausią vienuolyno pajamų dalį sudarydavo seserų atsineštas kraitis – „Plikų niekuomet nepriima į zokaną“ [7, 321].

Po Šiaurės karo (1700–1721), kurio metu miestelis buvo ne kartą apiplėštas, 1710 m. maro, kuris labai praretino vienuolynų gyventojų gretas, miestelis atsigavo tik apie XVIII a. vidurį. Tada Kražiuose taip pat buvo statomos trys bažnyčios. 1745 m. užbaigta atstatyti 1709 m. sudegusi medinė Šv. arkangelo Mykolo parapijos bažnyčia. A. Miškinio paskelbtame XVIII a. šios bažnyčios piešinyje matome nedidelę vienbokštę stačiakampio plano šventovę [4, 234]. Jos pagrindiniame fasade vyrauja stambus kvadratinis bokštas su keturšlaičiu stogeliu ir kryžiumi-saulute viršuje. Navą ir žemesnę stačiakampę presbiteriją apšviečia aukšti arkiniai langai. Beveik lanku už bažnyčios išsidėstę vienaukščiai gyvenamieji namai, teritorija aptverta statinių tvora. Užbaigęs parapiinės Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios statybas, praėjus dešimtmečiui, klebonas kairiajame Kražantės krante, už parapiinės bažnyčios 1756–1758 m. pastatė medinį marjavičių vienuolyną ir bažnyčią. Trys seserys vienuolės čia buvo atkeltos iš Vilniaus (iš prie Šv. Stepono bažnyčios veikusio marjavičių vienuolyno).

Švč. Mergelės Marijos vienuolės Vilniuje prie Šv. Stepono bažnyčios įsikūrė 1737 metais. Pagrindinis vienuolių marjavičių uždavinys buvo mergaičių-neofičių, iš kitų tikėjimų perėjusių į katalikybę, auklėjimas. Mergaitės, daugiausia žydės, pasiryžusios pakeisti tikėjimą, būdavo auklėjamos vienuolynėse iki krikšto. Vėliau vienuolės joms padėdavo įsikurti, globodavo jas. Tikriausiai panašią užduotį vyskupas Antanas Tiškevičius, įpareigojęs Kražių kleboną įkurdinti ir globoti naujakures, marjavitėms planavo ir Kražiuose. Šiame miestelyje ir aplinkinėse gyvenvietėse žydai gyveno nuo XVII a. vidurio. XVIII a. viduryje miestelyje jau gyveno apie 50–60 žydų šeimų. Marjavitės jokių fondacijų nesulaukė ir, kaip rašo M. Valančius, „zokanikės pradėjo būtinau badu stipti“ [7, 322]. Susiklosčius tokioms sąlygoms, marjavitės iš Kražių išvyko, o jų mediniai vienuolyno pastatai po kurio laiko sunyko. Bažnyčia buvo perkelta į Valavičiaus žemę ir veikė kaip koplyčia [ten pat].

Medinei bažnyčiai sunykus, 1757 m. birželio mėnesį naują, jau mūrinę, bažnyčią pradėjo statyti vienuolės benediktinės. Projektą benediktinių bažnyčiai parengė ir statybą, kol buvo gyvas, prižiūrėjo prieš dešimtmetį Kražiuose gyvenęs universalus anų laikų tikslųjų mokslų atstovas (matematikas, astronomas, architektas) jėzuitas Tomas Žebrauskas (1714–1758).

(Nukelta į 54 p.)